

ELEMENTE DEMOGRAFICE

ION PAUL POPESCU*

ABSTRACT

DEMOGRAPHIC ELEMENTS

The author sets out to present the evolution of the population in Osica de Sus commune in the period between 1871 and 2009, with a focus on the evolution of the main demographic processes which occurred and continue to occur in the contemporary period.

Key words: demographic indicators, natural growth, age groups, average life span.

Subintitulată *Puterea rădăcinilor*, Monografia comunei Osica de Sus îi are ca autori pe Constantin Roșca – profesor universitar (coordonator), Ion Sîrbu – profesor de liceu, Ion Paul Popescu – sociolog și alții. Lucrarea a apărut la Editura Universitaria din Craiova și a fost lansată la „Întâlnirea fiilor satului” din 19 septembrie 2009, cu motto-ul „Respectuos omagiu comunei natale și oamenilor săi minunați”.

Cu acest prilej, prof. Constantin Roșca, în calitatea sa de coordonator al lucrării, a marcat importanța evenimentului, subliniind faptul că: *„Este un moment de emoție deosebită..., sunt copleșit, pentru că reușim să ne reîntâlnim după zeci de ani. Comuna dorește să știe ce-au făcut, ce fac fiii satului, în ce măsură țin legătura cu consătenii, cât de mult îi interesează soarta acestei comunități”*. Ca un prinos al dragostei sale pentru comuna natală, fiul de excepție al satului și profesorul de excepție a realizat, împreună cu colaboratorii săi, una din cele mai cuprinzătoare și redutabile monografii care s-au realizat vreodată în țara noastră, monografia comunei Osica de Sus.

Profesorul Ion Sîrbu, membru al colectivului de autori, a subliniat, la rândul său, modalitatea de realizare a monografiei actuale: „Am luat hotărârea de a realiza

* Address correspondence to Ion Paul Popescu: Strada Cornișei, nr. 10, bl. FA 3, sc. 5, ap. 18, Slatina, Jud. Olt, România; e-mail: ionpaulpopescu@yahoo.com.

un început de monografie, fiindcă, lucrând ca intelectual pe raza comunei, am observat că lipsea ceva. Atunci am luat hotărârea de a strânge date și am scris o primă monografie, pe care am multiplicat-o în mai multe exemplare...”

Invitat să particip la eveniment, eu însumi am adăugat următoarele: „Am văzut această uluitoare monografie, pe care o consider un model științific de monografie, care trebuie să ajungă pe toate meridianele Pământului. Unde se duce un osicean, să fie și monografia cu dânsul...”

Modul de structurare a acestei monografii de excepție este următorul: **cap. 1** – Mediul existențial; **cap. 2** – Istoria și legendele comunei; **cap. 3** – Organizarea administrativă; **cap. 4** – Populația și ocupațiile locuitorilor; **cap. 5** – Religia și lăcașurile de cult; **cap. 6** – Educația și cultura; **cap. 7** – Tradiții și superstiții; **cap. 8** – Sport; **cap. 9** – Oameni, fapte, întâmplări. Interviu. Anexe. Bibliografie.

Temeinicia analizelor sociologice, bogăția informațiilor și cunoștințelor, prezentate într-o manieră originală sub raport științific și factual, fac din această lucrare un caz particular în sensul cel mai bun al cuvântului: ea semnalează și utilizează tehnici rafinate de prezentare și punere în valoare a extraordinar de bogatului material factual existent. Măiestria realizării lucrării l-ar face și pe maestrul sociologiei românești, întemeietorul „Școlii monografice de la București”, profesorul Dimitrie Gusti, să fie mândru de ea.

Prezentăm, în cele ce urmează, trei secțiuni principale ale monografiei comunei Osica de Sus, care ni s-au părut cele mai relevante prin conținut.

Emilian M. Dobrescu

1. DESPRE OSICENI ȘI ETNIA LOR

În vechime Osica de Sus se chema Osica Mare¹. Nu știm când s-au format satele comunei noastre. Nu se cunoaște nici măcar o legendă pe această temă. Se crede că toponimul Osica vine de la „Isacă”², cuvânt care, în limba slavă, înseamnă salcie. Alte versiuni toponimice au fost prezentate în capitolul *Istoria și legendele comunei*, subcapitolul 2, *Legende toponimice ale satului Osica de Sus*.

Dar știm că, la data primei sale atestări³, toate satele care formează comuna Osica de Sus existau și erau bine cunoscute în zonă. În aceste condiții, suntem

¹ Dimitrie Frunzescu, *Dicționar topografic și statistic al României*, București, Editura Tipografia Statului, 1872, p. 336.

² Isacă – specie de salcie, răspândită atât în lunca Oltețului inferior, cât și în lunca Oltului.

³ Prima atestare documentară cunoscută este hrisonul domnitorului Radu cel Frumos, care a domnit între 1462–1474. Documentul tradus este prezentat în Anexa 3.

îndreptățiți să credem că ele s-au format înaintea statului feudal Țara Românească. Iar dacă acceptăm acest punct de vedere, putem presupune că au aparținut fie cnezatului condus de Farcaș, fie celui condus de Ioan⁴.

În legătură cu etnia osicenilor, ne aflăm iarăși în fața multor necunoscute. Până în primele decenii ale secolului al XX-lea, osiceni au purtat căciuli, cămăși lungi încinse cu chimir și opinci cu nojițe. Recunoaștem cu ușurință portul dacilor, așa cum poate fi văzut el pe basoreliefurile Columnei lui Traian. Și este normal să fie așa, din moment ce istoria a consemnat în estul Olteniei existența a trei triburi dacice:

- al *sucilor*, cu capitala la Sucidava (azi Celei, sat în vestul orașului Corabia);
- al *acilor*, cu capitala la Acidava (azi Piatra Olt);
- al *buridavensilor*, cu capitala la Buridava (azi Ocnița din județul Vâlcea)⁵.

Iar dacă satele comunei Osica de Sus s-au format după părăsirea Daciei de către romani (274 e.n.), este de presupus că oamenii care s-au așezat aici (daci romanizați) au în sângele lor și vlaga altor etnii care s-au vânturat sute de ani prin zonă. Oricum, numele de Gubendreanu sau Tanislav sunt de origine slavă (ca și cuvântul *isacă*), iar nume precum Mușat sau Mozoc sunt foarte răspândite printre tătari.

Și nu trebuie să ne mirăm, deoarece la sud de Osica se află satul Dobrosloveni, care, în româno-slava vorbită în jurul anilor 1200 în Banatul Severinului (azi Oltenia), înseamnă *oameni buni*, în nord, satul boierilor Brâncoveni, descendenți ai boierilor Basarabi (despre care se știe că sunt de origine cumană⁶) și satul Tomeni format, probabil, din robi tătari⁷.

Despre oamenii din Tomeni se spune că sunt țigani. Dar ei nu vorbesc limba țiganilor și nici nu au obiceiurile acestora.

Un istoric britanic (R.W. Seton-Watson), care a scris o istorie a românilor publicată în 1934 și citată de Neagu Djuvara, în legătură cu etnia românilor, este de părere că românii sunt daci romanizați, amestecați cu sânge slav și, într-o mai mică

⁴ Cnezatele lui Farcaș și Ioan acopereau estul Olteniei, ținut care în vremurile acelea, se numea Banatul Severinului. Istoricii nu s-au pus încă de acord în legătură cu localizarea celor două cnezate, despre care se amintește în Diploma Cavalerilor Ioaniți (1247). Nu știm precis dacă în sud-estul Olteniei (unde se află comuna Osica de Sus) a fost Farcaș sau Ioan. Presupunerile cu privire la această problemă pot fi consultate în: *Thocomerius – Negru Vodă*, București, Editura Humanitas, 2007, Neagu Djuvara, p. 49–50.

⁵ Date despre aceste triburi dacice găsim în *Getica*, Vasile Pârvan, București, Editura Meridiane, 1982, în studiul *Un nou centru ceramic din Dacia meridională: Acidava (Enoșești)* în revista „Arhivele Olteniei” nr. 7 din 1992 și în lucrarea *Monedele geto-dacilor*, Constantin Preda, București, Editura Academiei RSR, 1973.

Puternic înrădăcinate în valea Oltului, aceste triburi au înfruntat, în anii 105–106, legiunile romane care au pătruns în Dacia trecând Dunărea în apropiere de Sucidava. Capitalele acestor triburi au fost definitiv distruse. Romanii au construit pe valea Oltului un drum care străbate tot estul Olteniei, urcă până la Sibiu și de acolo prin inima Transilvaniei până la Cluj-Napoca. Satul Vlădueni se află pe acest drum (azi DN 64).

⁶ Neagu Djuvara, *op. cit.*

⁷ În lucrarea *Thocomerius – Negru Vodă*, Neagu Djuvara vorbește despre localitățile formate din tătarii făcuți prizonieri în timpul năvălirilor în scop de jaf, care au devenit robi pe moșiile boierești.

măsură, cu sânge tătarăsc. Concluzia ar fi că osiceni, ca toți ceilalți români, sunt rezultatul unui amestec de sânge, care aparține mai multor etnii, între care mai vizibilă este etnia slavă și cea a tătarilor.

Am mai putea adăuga că, spre deosebire de marele conglomerat etnic din Statele Unite ale Americii (unde s-au amestecat toate rasele umane – albă, neagră și galbenă), în cazul românilor avem de-a face doar cu etnii care aparțin în general rasei albe. La fel, și în cazul osiceniilor.

2. EVOLUȚIA POPULAȚIEI ȘI CĂȚIVA INDICATORI DEMOGRAFICI

Primele date certe în legătură cu numărul locuitorilor le găsim în Dicționarul lui Dimitrie Frunzescu⁸ și se referă la anul 1871. Putem urmări în tabelul următor evoluția populației din anul 1871 până în anul 2009, adică într-o perioadă de 138 de ani.

Pentru o analiză (evident sumară), am luat ca referință anul 1975, pentru că în acest an comuna Osica de Sus a avut cel mai mare număr de locuitori (6 812). Se evidențiază două perioade distincte:

1. perioada 1871–1975 (104 ani), în care populația crește lent, dar constant. În această perioadă, care acoperă un secol, populația s-a dublat (6 812 locuitori în 1975, față de 3 110 în 1871).

2. perioada 1976–2009 (34 ani), timp în care numărul locuitorilor a scăzut de la 6 812 la 5 088, adică cu 25%.

Tabelul nr. 8

Evoluția populației din comuna Osica de Sus în perioada 1871–2009

Perioada	Anii	Total locuitori		din care pe sate:				
		Număr	%	Osica de Sus	Vlădueni	Greci	Tomeni	Ostrov
1871–1975 (104 ani)	1871	3 110	45,6	1980			1130	
	1912	4 874	71,5	3 189	336	840	403	106
	1930	5 011	73,5	3 107	472	880	418	134
	1941	5 518	81,0	3 435	516	934	459	174
	1948	5 838	85,7	3 615	343	1 315	387	172
	1956	5 865	86,1	3 636	532	1 082	436	179
	1966	6 304	92,5	3 573	570	1 505	433	223
An de referință	1975	6 812	100,0	Lipsă date				
1976–2009 (34 ani)	1977	6 762	99,3	3 901	681	1 521	452	207
	1984	6 262	91,9	3 741	554	1 341	406	220
	2002	5 456	80,1	3 131	526	1 187	462	150
	2007	5 235	76,8	Lipsă date				
	2009	5 088	74,7	Lipsă date				

⁸ Dimitrie Frunzescu, *op. cit.*, p. 223 și 336.

Sursa: pentru anul 1871, Dimitrie Frunzescu, *op. cit.*, p. 223, pentru satele Greci și Tomeni, și p. 336, pentru Osica de Sus și Vlădueni. Pentru ceilalți ani, Direcția de statistică a județului Olt.

Constatările făcute în legătură cu evoluția numărului de locuitori la nivelul comunei sunt (în general) valabile și la nivelul fiecărui sat.

Trebuie totuși remarcat că, în cazul satelor Osica de Sus și Tomeni, numărul locuitorilor evoluează într-un ritm atât de lent, încât putem spune că, după 90 de ani, cele două sate au aproximativ aceeași populație. Astfel satul Osica de Sus avea 3 189 locuitori în 1912 și 3 131 în 2002.

La fel în satul Tomeni (403 locuitori în 1912 și 462 în 2002). În schimb satele Vlădueni și Greci, precum și cătunul Ostrov au o dinamică mai alertă. După 90 de ani (1912–2002) populația satului Vlădueni este cu 56,5% mai mare, cea a satului Greci cu 41,3%, iar populația cătunului Ostrov a crescut tot cu 41%.

Să urmărim în continuare și câțiva importanți indicatori demografici. În tabelul 9 putem urmări sporul natural⁹ al populației la nivelul comunei în ultimii 43 de ani (1965–2008).

Tabelul nr. 9

Sporul natural al populației din comuna Osica de Sus în perioada 1965–2008

Anii	Populația	Născuți vii		Morți		Sporul natural	
		Număr	‰	Număr	‰	Număr	‰
1965	6 310	110	17,1	46	7,3	63	9,8
1970	6 707	173	25,8	65	9,7	108	16,1
1975	6 812	153	22,7	78	11,5	75	11,0
1980	6 726	115	17,1	78	11,6	37	5,1
1985	6 102	75	13,1	82	12,4	-7	-1,1
2007	5 235	58	11,1	80	15,3	-22	-4,2
2008	5 088	32	6,3	77	15,1	-45	-8,8

Sursa: Pentru perioada 1965–1987 – Direcția de statistică a județului Olt. Pentru anii 2007 și 2008, Primăria comunei Osica de Sus.

Urmărind cifrele pentru anul 1965 constatăm că osiceni se aflau în urmă cu 43 de ani în plină „tranziție demografică”¹⁰. Spunem acest lucru deoarece o natalitate de 17‰ și un spor natural de circa 10 persoane la 1 000 de locuitori reprezintă doar jumătate din natalitatea și sporul natural înregistrate în anul 1930 la nivel național¹¹.

⁹ Prin spor natural se înțelege diferența dintre numărul născuților vii și numărul morților. Sporul natural este pozitiv atunci când numărul născuților este mai mare decât al morților și este negativ dacă numărul morților este mai mare decât numărul născuților.

¹⁰ Prin „tranziție demografică” se înțelege procesul demografic, în urma căruia populația unei colectivități trece de la înmulțirea necontrolată la o reproducere supusă ideii de „*planning* familial”.

¹¹ În 1930, în țara noastră s-au înregistrat o natalitate de 34,1‰, o mortalitate generală de 19,3‰ și un spor natural de 14,8‰. *Anuarul demografic al RSR*, 1974; lucrare editată de Comisia Centrală de Statistică, împreună cu Comisia Națională de Demografie, București, 1974.

În acel an (1965), demografii din România, răspunzând voinței dictatoriale a lui Nicolae Ceaușescu¹², pregăteau explicațiile necesare justificării aceluia celebru decret (nr. 770/1966), în urma căruia femeile de vârstă fertilă erau obligate să nască 4 copii¹³. Amestecul brutal al voinței dictatoriale în procesul de reproducere umană este vizibil și în comuna Osica de Sus. Astfel, în următorii ani s-au înregistrat creșteri semnificative ale sporului natural (16,1‰ în 1970). Voluntarismul politic nu a dus însă la rezultatul așteptat. Începând cu anul 1975, în timp ce numărul nașterilor scade treptat dar constant, iar ca urmare a procesului (relativ lent) de îmbătrânire a populației, mortalitatea generală depășește 11‰, sporul natural înregistrează valori din ce în ce mai mici.

Scăderea natalității a avut drept cauză opoziția fermă a populației căsătorite față de decretul 770/1966. Cel mai răspândit mijloc de eludare a obligativității de a naște 4 copii a îmbrăcat forma „avortului spontan”, care, de fapt, era provocat (fie empiric, fie chiar cu ajutor medical). S-a ajuns astfel chiar la valori negative ale sporului natural (-1,1‰ în 1985). După prăbușirea regimului comunist (în decembrie 1989) decretul 770/1966 nu s-a mai aplicat, iar în anii următori românii au finalizat procesul de tranziție demografică. La fel și osiceni. Ca urmare, în ultimii ani (2007–2008), comuna se confruntă cu un spor natural negativ. Așa va fi și în următorii ani.

Structura pe grupe de vârstă a fost la rândul ei viciată și ca urmare a migrației către mediile industriale a unui semnificativ eșantion din rândul populației active, mai ales din satele Greci și Tomeni, a căror așezare (mai departe de calea ferată și de DN 64) nu a încurajat îndeajuns naveta diurnă. Dar să urmărim structura populației din comună, pe grupe mari de vârstă, în ultimii 41 de ani (vezi *Tabelul nr. 10*).

Tabelul nr. 10

Structura populației pe grupe mari de vârstă în perioada 1966–2007 (41 de ani)

Grupe de vârstă	1966		1977		2007	
	Număr	%	Număr	%	Număr	%
Total din care:	6 304	100,00	6 762	100,00	5 235	100,00
sub 19 ani	1 459	23,14	2 262	33,41	1 178	22,51
20–64 ani	3 847	61,02	3 672	54,30	2 998	57,26
65 ani și peste	998	15,84	828	12,24	1 059	20,23

Sursa: Direcția de statistică a județului Olt.

¹² Nicolae Ceaușescu dorea, ca până în anul 2000, populația țării să ajungă la 30 milioane de locuitori.

¹³ Decretul 770 a apărut în octombrie 1966 și a intrat în vigoare cu data de 1 ianuarie 1967. În anul 1985, a fost modificat, pentru a obliga femeile de vârstă fertilă să nască 5 copii.

Ponderea populației sub 19 ani (populație care este în general întreținută) a crescut spectaculos de la 23,14% în 1966, la 33,4% în 1977, după care revine la valori rezonabile (22,51% în 2007).

Recunoaștem cu ușurință efectele decretului nr. 770/1966 în ponderea supradimensionată a populației sub 19 ani (practic 1/3 din totalul populației), înregistrată în anul 1977.

Grupa celor de 20–64 ani (care, în general, reprezintă populația de vârstă activă) cunoaște, la rândul ei, un important recul (tot ca urmare a influenței decretului 770/1966), ajungând în 1977 la un neverosimil 54,30%.

Or, dacă populația din această grupă de vârstă coboară către 50%, înseamnă că, practic, fiecare persoană de vârstă activă are de întreținut o altă persoană: fie copil, adolescent sau vârstnic. Iată o situație greu de suportat pentru orice colectivitate umană.

Din fericire, pe măsură ce efectele decretului 770/1966 se diminuează, scade și ponderea populației întreținute (în raport direct cu scăderea natalității). În schimb se redresează ponderea populației de vârstă activă (57,26% în 2007, față de numai 54,3% în 1977). Deși foarte lentă, tendința de redresare este vizibilă și, cu siguranță, se va manifesta și în anii următori.

O altă sursă de optimism în legătură cu redresarea structurii pe grupe mari de vârstă ne-o oferă și evoluția populației vârstnice (de 65 ani și peste). Această grupă de vârstă acoperea, în 2007, 1/5 din totalul populației (20,23%).

O asemenea pondere a populației vârstnice este socotită o caracteristică normală a colectivităților umane evolute care practică „planningul familial” și se bucură, de o relativ mare speranță de viață la naștere. Prin comparație, speranța de viață la naștere (durata medie de viață) în unele țări din Europa de Vest și din România, în anul 2006, se prezintă în *Tabelul nr.11*.

Tabelul nr. 11

Durata medie de viață în anul 2006
- ani -

Țara	TOTAL	Bărbați	Femei
Austria	80	77	83
Franța	81	77	84
Germania	79	76	82
Marea Britanie	79	77	81
România	72	69	76
<i>Osica de Sus</i>	73 ani și 7 luni	70 ani și 9 luni	76 ani și 2 luni

Sursa: Anuarul statistic al României 2007.

Într-adevăr, osiceni au o durată medie de viață calculată pentru anul 2007 de 73 de ani și 7 luni pentru ambele sexe, de 70 de ani și 9 luni pentru bărbați și de

76 de ani și 2 luni pentru femeii¹⁴. Desigur, o durată medie de viață de aproape 74 de ani (pentru ambele sexe) este mică, în raport cu unele țări din Europa de Vest, dar oricum ceva mai mare decât cea înregistrată la nivel național în anul 2006.

Dar sănătatea demografică a oricărei colectivități umane depinde, în bună măsură, și de nupțialitate¹⁵. În comuna Osica de Sus, nupțialitatea are valori comparabile cu cele înregistrate la nivel național. În cazul colectivităților mici (sub 10 000 de locuitori), așa cum este comuna Osica de Sus, informații rezonabile în legătură cu nupțialitatea se obțin prin calculul căsătoriilor la 1 000 de locuitori, ca medie multianuală pentru o perioadă de 3 ani. Media multianuală pentru 2006, 2007 și 2008 pentru osiceni este de 6,1‰. Vârsta medie la care se căsătoresc băieții este de 26 ani, iar vârsta medie la care se căsătoresc fetele este de 23 de ani.

O nupțialitate cuprinsă între 6 și 7‰ asigură o natalitate de 8–10‰. În aceste condiții, putem presupune că în anii următori va continua reșezarea populației pe grupe de vârstă, astfel încât, într-un viitor deja previzibil, osiceni să ajungă la o structură a populației (pe grupe de vârstă) specifică europenilor în secolul XXI.

Nu putem încheia acest subcapitol fără a face câteva aprecieri în legătură cu divorțialitatea și celibatul.

În comuna Osica de Sus, aceste două manifestări demografice au valori atât de mici, încât sunt lipsite de semnificație statistică. Dacă numărul cuplurilor care se destramă datorită divorțului este foarte mic și, de asemenea, numărul celor care rămân necăsătoriți este neglijabil, rezultă că osiceni sunt adepții familiei.

Dar familia din zilele noastre se deosebește de familia de odinioară. Știm, de exemplu, că, în prima jumătate a secolului XX, o familie era compusă, de regulă, din cel puțin 3 generații (soțul și soția – o generație, părinții unuia dintre soți, altă generație și, desigur, copiii cuplului – a treia generație). O asemenea familie, cu 3 sau chiar 4 generații, poartă numele de familie largă.

Începând cu a doua jumătate a secolului XX, majoritatea familiilor din comuna Osica de Sus au evoluat către ceea ce, în termeni de specialitate, numim „familie nucleară”, adică familia cu doar două generații (soțul, soția și copiii lor necăsătoriți). Această evoluție este certă și este probată de numărul mediu de membri pe care îi găsim într-o gospodărie¹⁶.

Tabelul nr. 12

Numărul mediu de persoane într-o gospodărie în anii 1956 și 2009

Anul	Populația	Nr. gospodării	Nr. mediu pers./gosp.
1956	5 865	1 158	3,8
2009	5 088	1 825	2,8

¹⁴ Calculul duratei medii de viață, în anul 2007, pentru osiceni, a fost realizat pe baza datelor furnizate de primăria comunei, cu privire la decesele și vârsta la care au fost înregistrate pentru anii 2006, 2007 și 2008.

¹⁵ Prin nupțialitate se înțelege numărul de căsătorii la 1 000 de locuitori.

¹⁶ De regulă, o gospodărie găzduiește o singură familie (fie largă, fie nucleară).

Sursa: Direcția de statistică a județului Olt.

Evident că o gospodărie (familie) care are în medie 2,8 persoane (așa cum observăm în tabelul de mai sus, pentru anul 2009) nu poate fi suspectată că ar găzdui 3 sau 4 generații.

Evident, osiceni au adoptat familia nucleară, adică familia modernă.